

Історія України

Методичні вказівки до семінарських занять
для студентів спеціальностей:

073 – «Менеджмент», 121 – «Інженерія програмного забезпечення», 123 –
«Комп'ютерна інженерія», 141 – «Електроенергетика, електротехніка та
електромеханіка», 152 – «Метрологія та інформаційно-вимірвальна техніка»,
171 – «Електроніка», 193 – «Геодезія та землеустрій», 201 – «Агрономія», 205 –
«Лісове господарство», 242 – «Туризм»

Затверджено
на засіданні кафедри
філософії і суспільних наук
протокол №8 від 27.02.2018

Історія України. Методичні вказівки до семінарських занять для студентів спеціальностей: 073 – «Менеджмент», 121 – «Інженерія програмного забезпечення», 123 – «Комп'ютерна інженерія», 141 – «Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка», 152 – «Метрологія та інформаційно-вимірвальна техніка», 171 – «Електроніка», 193 – «Геодезія та землеустрій», 201 – «Агрономія», 205 – «Лісове господарство», 242 – «Туризм» / Укл. О.І. Крук. – Чернігів: ЧНТУ, 2018 – 18 с.

Укладач: О.І. Крук, к.і.н., доцент кафедри філософії і суспільних наук

Відповідальний за випуск: С.В. Киселиця, к.філос.н., доцент кафедри філософії і суспільних наук

Рецензент: О.О. Колєватов, к.і.н., доцент кафедри філософії і суспільних наук

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Тема № 1 Київська Русь.....	5
Тема № 2 Козацька доба.....	7
Тема № 3 Хмельниччина	9
Тема №4 Гетьманщина.....	10
Тема № 5 Українська революція. Доба Центральної ради.....	12
Тема № 6 Соціально-економічні та політичні перетворення в Українській РСР (1929-1939 рр.).....	14
Тема № 7 Україна в роки Другої світової війни.....	16

Вступ

Кожному суспільству властиве прагнення знати своє минуле, сучасне і майбутнє. Методичні вказівки з дисципліни «Історія України» стануть у нагоді студентам при підготовці до семінарських занять.

Запропоновані методичні вказівки призначені для студентів вузу, де історія України не є спеціальністю, а викладається як обов'язковий предмет.

В основі матеріалу лежить суспільно-політична, державна проблематика. Історія України подається в контексті основних подій розвитку світової цивілізації.

При підготовці максимально враховані сучасні наукові погляди, уточнено концептуальні положення, оцінки історичних подій та осіб.

Тема № 1 Київська Русь

План

1. Виникнення держави у східних слов'ян.
2. Київська Русь у X ст.
3. Розквіт давньоруської держави в часи Володимира Великого та Ярослава Мудрого.
4. Історичне значення Київської Русі.

Методичні рекомендації

Використовуючи довідник, дайте визначення термінам та поняттям: бояри, великий князь, віче, воєвода, давньоруська народність, данина, дружина, натуральне господарство, поліцентризація, православ'я, ранньофеодальна держава, «Руська правда».

Готуючи відповідь на перше питання, необхідно проаналізувати основні тенденції соціально-економічного, політичного розвитку східних слов'ян у VIII-IX ст., з'ясувати як саме вони впливали на зародження державності.

Зверніть увагу на такі форми суспільної організації як союзи племен, племінні князіння. Поясніть їх роль у формуванні передумов для створення держави у східних слов'ян.

Дайте характеристику першому державному утворенню східних слов'ян - так званому Київському князівству Діра-Аскольда.

Визначте головні ознаки ранньосередньовічної держави.

Покажіть, чому саме епоха Олега є періодом становлення загальноруської держави. Проаналізуйте його внутрішню і зовнішню політику.

Дайте оцінку характеру і формі Давньоруської держави IX - X ст. Зверніть увагу на дискусію серед істориків щодо питання, чи була Київська Русь надплемінною чи ранньофеодальною державою. Спробуйте пояснити визначення О.О. Мельникової: «Київська Русь IX - XI ст. - дружинна держава».

Аналізуючи процес зародження давньоруської держави, необхідно приділити увагу теоріям походження Київської Русі («норманській», теорії природно-історичного (автохтонного походження), їх оцінкам в сучасній історіографії. Дайте пояснення походження терміна «Русь». Покажіть, які дискусії точаться серед дослідників з цієї проблеми.

Працюючи над другим питанням, потрібно виділити найважливіші події політичного життя Русі X ст.

Доцільно висвітлювати їх в контексті етапів становлення і розвитку давньоруської державності:

Перший – князювання Олега й Ігоря;

Другий – князювання Ольги;

Третій – князювання Святослава та Ярополка;

Особливу увагу слід приділити найважливішим реформам, проведеним в цей час, їх наслідкам, здобуткам і прорахункам князів у внутрішній і зовнішній політиці.

Розгляд третього питання почніть з характеристики розбудови давньоруської держави Володимиром Святославичем:

- повернення до складу Русі земель хорватів, дулібів, радимичів, в'ятичів;
- зміцнення оборонних рубежів на півдні країни;
- адміністративна і судова реформи.

Характеризуючи правління Володимира, слід обов'язково зупинитись на прийнятті Руссю християнства. Необхідно визначити найважливіші соціальні, політичні та інші фактори що його зумовили, показати процес прийняття християнства, його особливості на різних територіях Русі. Потрібно пояснити, чому саме християнство і його східний варіант - православ'я вибрав Володимир Великий державною релігією Київської Русі. Який вплив мало християнство на зміцнення давньоруської державності, міжнародний імідж Київської Русі, розвиток культури?

Дайте характеристику князюванню Ярослава Мудрого. Проаналізуйте основні досягнення Русі у соціально-економічному розвитку, зовнішній політиці, культурі. На конкретних прикладах доведіть, що епоха Ярослава Мудрого - період найвищого розвитку Київської Русі.

Готуючи відповідь на останнє питання, необхідно зупинитись на дискусії, що точиться в історичній науці з проблеми спадщини Київської Русі. Потрібно порівняти концепції М.Погодіна, М.Грушевського, радянських істориків, дати характеристику оцінкам сучасних українських істориків з цієї проблеми.

Аналізуючи історичне значення Київської Русі та Галицько-Волинської держави, необхідно розглянути проблеми пов'язані з формуванням українського етносу. Важливо підкреслити своєрідність культури, побуту, мови населення Південної та Південно-Західної Русі, розглянути походження національної української символіки, назви Україна, дати характеристику найбільш поширеним концепціям українського етногенезу.

Потрібно визначити значення традицій Київської Русі для розвитку національної самосвідомості, ідей державотворення, культури українського народу.

Рекомендована література

1. Бойко О.Д. Історія України: навч. посіб. / О.Д. Бойко. - 3-тє вид., доповнене. - К.: Академвидав, 2010. - 687 с.
2. Держава і цивілізація в історії України: монографія/ М.Є. Горелов, О.П. Моця, О.О. Рафальський - К.:Еко-Продакшн, 2009. - 879с.
3. Гарський А. Ще раз про роль норманів у формуванні Київської Русі. // Український історичний журнал. - 1994. - №1.
4. Історія України: навч. посіб./ ред. В.А. Смолій. - К.: Альтернативи, 2002. - 472с.

5. Котляр М.Ф. Історія України в особах. Давньоруська держава. – К.: Україна, 1996. – 462с.
6. Котляр М.Ф. Початки Русі. Довкола 862-го року. // Український історичний журнал. – 2012. – №2. – С.28–41.
7. Моця О.П. Київська Русь і країни Європи: характерні риси східнослов'янської державності, рівні міжнародних відносин та напрями контактів. // Український історичний журнал. – 2007. – №1. – С.4-20.
8. Тризуб – символ України на всі часи. // Урядовий кур'єр. – 2011. – №89. – С.6-7.
9. «Ізборник». Історія України IX – XVIII ст. [Електронний ресурс]: Першоджерела та інтерпретації. – Електрон. дані. – К., 2002 – 2004. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua> – Заголовок з екрана.

Тема № 2 Козацька доба

План

1. Виникнення українського козацтва, Запорозької Січі.
2. Українське козацтво в кінці XVI - першому 20-річчі XVII ст.
3. Козацько-селянські повстання 1620- 1630-х рр.

Методичні рекомендації

Користуючись довідковою літературою, визначіть значення ключових термінів та понять: Дике Поле, гетьман, Запорозька Січ, козак, клейноди, кіш, кошова система, курінь, козацька республіка, осавул, обозний, паланка, реєстрові козаки, нереєстрові козаки, територіально- полкова система, „чайка”.

Готуючи відповідь на перше питання, поясніть значення терміну „козак”, розкрийте його походження. Зверніть увагу на передісторію українських козаків - діяльність „бродників” та „берладників” у давньоруські часи. Коли вперше з'являються згадки про українських козаків? За яких обставин?

Зробіть аналіз причин зародження і виникнення українського козацтва, а саме: економічних, соціальних, політичних, національних. Визначте яку роль у формуванні козацтва відіграли так звані уходи. Які категорії людей йшли в уходи? Чим вони займалися? Ставлення до них представників державної влади.

Проаналізуйте, як вплинуло на формування козацтва посилення феодального, релігійного та національного гніту, що відбувалось в Україні протягом XVI ст., особливо після Люблінської унії. Визначте соціальні джерела формування козацтва, його етнічний склад. Серйозну увагу потрібно приділити питанню про заснування Запорозької Січі, дати оцінку діяльності Д. Вишневецького (Байди). Проаналізуйте найбільш поширені теорії виникнення Запорозької Січі, дайте оцінку їм з позиції сучасної історіографії.

Які були Січі в історії запорозького козацтва? Де вони знаходились? Час їхнього існування?

Покажіть політичний, військовий устрій запорозького козацтва. Розкрийте стосунки Запорозької Січі з урядом Речі Посполитої. Поясніть причини створення реєстрового козацтва, його місце і роль у структурі польсько-литовської держави. Хто такі нереєстрові козаки? їх взаємовідносини з реєстровцями.

Дайте характеристику військовому мистецтву та побуту козаків.

Зверніть увагу на зовнішньополітичні стосунки Запорозької Січі. Підводячи підсумки, дайте відповідь на такі питання:

- 1) чому наприкінці XVI - на поч. XVII ст. Січ стала центром визвольного руху українського народу?
- 2) чому на думку багатьох істориків, Запорозька Січ стала зародком української державності?

При підготовці відповіді на друге питання необхідно, перш за все, визначити причини козацьких воєн 90-х рр. XVI ст.: соціально- економічні, політичні, релігійні, національні.

Потрібно розкрити хід воєнних дій під час повстань Криштофа Косинського та Северина Наливайка, визначити їх наслідки та історичне значення. Особливо слід звернути увагу на становище у якому опинилось козацтво після Лубенського погрому 1596р., показати роль С.Кішки у відновленні прав і вольностей українських козаків.

Аналізуючи розвиток українського козацтва на початку XVII ст., потрібно з'ясувати, яку роль відіграли у ньому московські та морські походи.

Дайте характеристику гетьмануванню П. Конашевича-Сагайдачного. Проаналізуйте його політику щодо уряду Речі Посполитої. Яким чином йому вдавалося розширювати права запорозьких козаків? Покажіть військову діяльність гетьмана, його заслуги у розвитку української культури та православної церкви.

Відповідь на останнє питання почніть з аналізу становища у якому опинилась Україна і козацтво після смерті П. Конашевича-Сагайдачного. Визначить причини козацьких воєн 20х-30х рр. XVII ст., їх найбільш загальні риси. Розкрийте хід воєнних дій та наслідки повстань під проводом Жмайла, Тараса Федоровича, Івана Сулими, Павла Бута та Якова Острянина. Які причини їх поразок?

Як змінився статус українського козацтва за „Ординацією Запорозького реєстрового війська” 1638р.? Чому 1639-1647 рр. шляхта називала періодом „золотого спокою”? Як це відбилося на становищі українського народу?

Рекомендована література

1. Апанович О. Гетьмани України та кошові отамани Запорізької Січі. - К., 1993.-485с.
2. Бойко О.Д. Історія України: навч. посіб. / О.Д. Бойко. – 3-тє вид., доповнене. - К.: Академвидав, 2010. - 687с.
3. Володарі гетьманської булави. Історичні портрети. - К., 1994. - 389с.
4. Грушевський М. Ілюстрована історія України. - К., 1990. - 525с.

5. Історія України: навч. посіб./ ред. В.А. Смолій. – К.: Альтернативи, 2002. – 472с.
6. Історія українського козацтва: Нариси: У 2 т. / Редкол.: В.А. Смолій (відп. ред..) та ін.. – К.: Вид. дім. Києво-Могилянська академія, 2006. – Т.1. – 800с.
7. Леп'явко С. Козацькі війни кінця XVI ст. в Україні. - Чернігів, 1996. - 317с.
8. Яворницький Д. Історія запорозьких козаків: У 3т. - К.: Наукова думка, 1990 - 1991. - 592с., 560с., 560с.

Тема № 3 Хмельниччина

План

1. Причини, характер, рушійні сили визвольної боротьби. Проблема її типології та періодизації.
- 2 Хід національно-визвольної війни 1648-1652 рр.
3. Визвольна боротьба 1653-1657 рр.
4. Історичне значення діяльності Б.Хмельницького.

Методичні рекомендації

Дайте визначення ключовим термінам та поняттям: повстання, козацька війна, визвольна війна українського народу, революція, Зборівський мир, Білоцерківський мир, Переяславська угода, Березневі статті, автономія, вассалітет, протекторат, Хмельниччина.

При підготовці першого питання потрібно, спираючись на конкретний історичний матеріал, визначити причини визвольної війни, що розгорілася в Україні в середині XVII ст. Причому, слід звернути увагу на суперечності, що загострилися на той час у суспільстві Речі Посполитої в політичній, національно-релігійній, соціально-економічній сферах. Виходячи з цього, слід давати оцінку й характеру визвольної боротьби. Потрібно проаналізувати участь у війні основних груп українського суспільства таких як козацтво, селянство, міщанство, духовенство, українська шляхта, показати спільність і відмінність їхніх інтересів на різних етапах боротьби, визначити, які верстви відігравали роль головної рушійної сили у визвольній війні. Значну увагу слід звернути на проблеми типології й періодизації визвольної боротьби, дати оцінку дискусії, що точилася з цього питання в історичній науці.

Відповідаючи на друге питання, необхідно розкрити хід бойових дій протягом 1648-1652 рр. Слід обов'язково звернути увагу на характеристику найважливіших військових операцій Б. Хмельницького (Жовті Води, Корсунь, Пилявці, Зборів, Збараж, Берестечко, Батіг), їх результати.

Проаналізуйте зміст Зборівського й Білоцерківського договорів. Як вони визначали державний статус України й основні права українського народу. Прослідкуйте еволюцію державницьких поглядів Б. Хмельницького від автономії до створення суверенної держави. Визначте, як змінилась політична й соціальна ситуація в Україні після перемоги під Батогом.

Відповідь на третє питання почніть з аналізу скрутного міжнародного становища в якому опинилась Україна у 1653р. Дайте характеристику Жванецькій битві та основним положенням Кам'янецької угоди 1653р. Які фактори свідчать про те, що союз України з Кримом вичерпав себе?

Зверніть увагу на причини, що спонукали Б. Хмельницького до союзу з Московською державою.. Дайте оцінку Переяславській раді 1654р. та її рішенням. Проаналізуйте зміст „березневих статей” 1654р. Визначте статус, який отримувала Україна за цим договором. Дайте характеристику його оцінкам в українській та зарубіжній історіографії. Зробіть висновки щодо історичного значення союзу з Росією.

Покажіть хід бойових дій протягом 1654-1657 рр., їх результати. Які суперечності стали накопичуватись в україно-російських стосунках протягом цього часу? Зробіть аналіз основних положень Віленської угоди 1656р. Яку реакцію вона викликала в Україні? Дайте оцінку зовнішньополітичній діяльності уряду Б.Хмельницького протягом 1656-1657 рр., зокрема його стосункам зі Швецією і Трансільванією.

Останнє питання доцільно готувати у вигляді підсумків. Підсумуйте результати діяльності Б. Хмельницького. Визначте його здобутки й прорахунки. Назвіть найбільш поширені в історичній науці оцінки діяльності гетьмана. Дайте характеристику Б. Хмельницькому як воєначальнику, політику, будівничому української держави.

Рекомендована література

1. Бойко О.Д. Історія України: навч. посіб. / О.Д. Бойко. - 3-тє вид., доповнене. - К. : Академвидав, 2010. - 687 с.
2. Володарі гетьманської булави. Історичні портрети. - К., 1994. - 489 с.
3. Історія України: навч. посіб./ ред. В.А. Смолій. – К.: Альтернативи, 2002. – 472с.
4. Котляр М., Смолій В. Історія в життєписах. - К., 1994. - 493 с.
5. Смолій В.А., Степанков В.С. Богдан Хмельницький. - К., 1995. - 624 с.
6. Реєнт О.П., Коляда І.А. Усі гетьмани України. – Х. – 2007. – 398с.
7. Держава і цивілізація в історії України: монографія/ М.Є. Горелов, О.П. Моця, О.О. Рафальський – К.:Еко-Продакшн, 2009. – 879 с.
8. Шевчук В. Козацька держава як ідея в системі суспільно-політичного мислення XVI – XVII ст. – К. 2007. – Кн. 1. – 401с.
9. Доба козацько-гетьманської держави (1648-кінець XVIII ст.): Документи.- Електрон. дані. – К., [Б.р.]. – Режим доступу: <http://www.history.univ.kiev.ua/ukrbooks/perelik.html> - Заголовок з екрана.

Тема №4 Гетьманщина

План

1. Розвиток соціальних відносин в Україні у кінці XVII - XVIII ст.

2. І. Самойлович. „Вічний мир”.

3. Гетьманування І. Мазепи, його внутрішня і зовнішня політика. Україна у Північній війні.

Методичні рекомендації

Користуючись довідковою літературою, дайте визначення ключовим термінам та поняттям: Гетьманщина, Слобожанщина, посполиті, послушенство, рангові землі, Вічний мир, Північна війна.

Почати заняття потрібно з аналізу політичної карти України кінця XVII ст. Перш за все, потрібно виділити територію Гетьманщини, визначити її політичний статус.

Бажано зробити короткий екскурс у минуле, згадати головні наслідки соціальної революції, здійсненої в часи Хмельниччини, дати характеристику соціальним відносинам, що встановилися в результаті визвольної війни українського народу.

Після цього потрібно прослідкувати основні тенденції розвитку соціальних відносин кінця XVII - поч.. XVIII ст.. Бажано показати якими шляхами в Гетьманщині, Слобожанщині відбувалось відновлення феодалізму. Визначіть роль російського царизму в цьому процесі. Порівняйте з ситуацією на Правобережній Україні.

Готуючи відповідь на друге питання, проаналізуйте зовнішню політику І. Самойловича. Покажіть взаємовідносини з Москвою. Зверніть увагу на його спроби об'єднати Лівобережжя та Правобережжя. Дайте характеристику Першому і Другому Чигиринським походам, їх наслідкам.

Визначте основні положення Бахчисарайського мирного договору 1681р. Як він вплинув на становище України? Покажіть обставини за якими було укладено мир 1668 р. В чому його суть? Яку роль він зіграв в закріпленні поділу України?

Дайте характеристику кримського походу і ставленню до нього І.Самойловича.

Розкрийте соціальну політику гетьмана. Зверніть увагу на підпорядкування Київської православної митрополії Московському патріархату. Які це мало наслідки?

При підготовці третього питання слід зосередити увагу на основних етапах життя й діяльності І. Мазепи, дати характеристику його внутрішній і зовнішній політиці.

Обов'язково потрібно показати вплив Північної війни на ситуацію в Україні і в цьому контексті визначити причини повстання І. Мазепи. Дайте оцінку україно-шведському союзу. Наскільки він був вигідним для України? Слід спинитися на головних подіях військової кампанії на території України (знищення Батурина, воєнні дії зими 1708 - 1709 рр., облога Полтави, руйнування Запорозької Січі, Полтавська битва та ін.). Визначте причини поразки І. Мазепи та її наслідки. Наведіть найбільш поширені оцінки постаті

гетьмана в історіографії. Бажано висловити і своє особисте ставлення до І. Мазепи як до державного, політичного, культурного діяча, людини.

Покажіть діяльність П. Орлика. Дайте характеристику Конституції 1710 р. Наскільки повно її положення були втілені в життя? Чому? Яке значення вона мала на розвиток конституційного й державотворчого процесів в Україні?

Рекомендована література

1. Бойко О.Д. Історія України: навч. посіб. / О.Д. Бойко. - 3-тє вид., доповнене. - К.: Академвидав, 2010. - 687 с.
2. Історія України: навч. посіб./ ред. В.А. Смолій. – К.: Альтернативи, 2002. – 472с.
3. Матях В.М. Гетьман в еміграції Пилип Орлик: історико-історіографічний портрет політика. // Український історичний журнал. – 2011. - №4. – С.116-131.
4. Реєнт О.П., Коляда І.А. Усі гетьмани України. – Х., 2007. – 498с.
5. Слісаренко А., Томенко М. Історія української конституції. - К., 1993. - 297с.
6. Таїрова-Яковлева Т.Г. Іван Мазепа і Російська імперія. Історія «зради». – К.: ТОВ Видавництво «КЛІО», 2013. – 403с.
7. Чухліб Т. Мазепинська Україна між Російською та шведською коронами: дилема вибору протекції. // Український історичний журнал. – 2009. - №2. – С.16-39.
8. Доба козацько-гетьманської держави (1648-кінець XVIII ст.): Документи.- Електрон. дані. – К., [Б.р.]. – Режим доступу: <http://www.history.univ.kiev.ua/ukrbooks/perelik.html> - Заголовок з екрана.

Тема № 5 Українська революція. Доба Центральної ради

План

1. Початок української революції.
2. Політична ситуація в Україні влітку - вересні 1917р.
3. Жовтневі події. Проголошення УНР.
4. Україно-більшовицька війна. Проголошення незалежності України.

Методичні рекомендації

Починаючи заняття студенти повинні дати коротку характеристику наслідкам лютневої революції в Росії. Необхідно показати як змінився політичний устрій та політичне життя країни, пояснити суть “двовладдя”.

Студентам потрібно охарактеризувати політичну ситуацію в Україні навесні 1917р., підкреслити чим вона відрізнялась від загальноросійської. Особливу увагу слід звернути на посилення українського національного руху. Обов'язково відзначити такі моменти: Утворення Української Центральної Ради. Політичні партії в боротьбі за вплив на населення України. Український

Національний Конгрес, його значення. Початок українізації армії. М.Грушевський, С.Петлюра. I Всеукраїнський військовий з'їзд.

Всеукраїнський селянський і робітничий з'їзди та їх вплив на посилення позицій Центральної Ради.

Готуючи відповідь на друге питання, необхідно розкрити такі проблеми:

II Всеукраїнський військовий з'їзд і прийняття I Універсалу Центральної Ради. Його значення. Утворення Генерального секретаріату. В.Винниченко. Ставлення Тимчасового уряду, Советів, російських політичних партій до ідеї автономії України. Компроміс Центральної Ради з Тимчасовим урядом. II Універсал Центральної Ради.

Липневі події в Петрограді та їх вплив на зміну політичної ситуації в країні. Тимчасова інструкція Генеральному секретаріату Тимчасового уряду. Корніловський заколот і Україна. Більшовизація советів. Загострення конфлікту Центральної Ради з Тимчасовим урядом. З'їзд народів Росії у Києві.

Відповідаючи на третє питання, визначте причини та суть глибокої революційної кризи, що охопила країну восени 1917 р. Поясніть причини перемоги більшовиків у Петрограді. Назвіть найбільш поширені в історіографії оцінки більшовицької революції.

Зверніть увагу на такі важливі питання:

Жовтневі події 1917-го р. у Києві. Взяття влади Центральною Радою. III Універсал. Його зміст і значення. Здобутки і прорахунки Центральної Ради в державотворчому процесі та соціальній політиці.

Готуючись до відповіді на четверте питання, проаналізуйте такі проблеми:

Взаємовідносини Центральної Ради і уряду Радянської Росії. Вибори до Установчих зборів на Україні та їх результати. 1-й Всеукраїнський з'їзд рад і його рішення. Ультиматум Раднаркомом та початок війни Радянської Росії з УНР. Проголошення у Харкові радянської влади. Похід більшовицьких військ на Київ. Бій під Крутами. Повстання на заводі "Арсенал". Переговори делегації УНР та австро-німецького блоку у Брест-Литовському.

IV Універсал Центральної Ради, його історичне значення.

Захоплення Києва більшовиками. "Муравйовський" терор. Причини поразки УНР.

Рекомендована література

1. Бойко О.Д. Історія України: навч. посіб. / О.Д. Бойко. - 3-тє вид., доповнене. - К.: Академвидав, 2010. - 687 с.
2. Верстюк В.Ф., Осташко Т.С. Діячі Української Центральної Ради. Біографічний довідник, - К., 1998. - 256с.
3. Історія України : підручник для вузів / відп. ред. Ю. Сливка; керівник авт. кол. Ю.Зайцев. - Львів : Світ, 2003. - 520 с.
4. Історія України: навч. посіб./ ред. В.А. Смолій. – К.: Альтернативи, 2002. – 472с.

5. Новітня історія України (1900-2000): підручник/ А.Г. Слюсаренко В.І. Гусев, В.П. Дрожжин та інші. – К: Вища школа, 2000. – 664с.
6. Реєнт О. Українська революція. - К., 1996. - 482с
7. Україна в ХХ столітті (1900 – 2000): збірник документів і матеріалів навч. пос. / упор.: А.Г. Слюсаренко, В.І. Гусев, В.Ю. Король та ін. – К.: Вища школа, 2000. – 352с.
8. Україна в роки визрівання передумов і творення незалежної держави (1900-1920рр.) [Електронний ресурс]: Документи. – Електрон. дані. – К., [Б.р.]. – Режим доступу: <http://www.history.univ.kiev.ua/ukrbooks/perelik.html> - Заголовок з екрана.

Тема № 6 Соціально-економічні та політичні перетворення в Українській РСР (1929-1939 рр.)

План

1. Альтернативи „соціалістичного будівництва” в СРСР. „Великий перелом” 1929 року: причини, суть і наслідки.
2. Успіхи і труднощі індустріалізації в Україні.
3. Колективізація сільського господарства.
4. Суспільно-політичне життя. Посилення репресій.

Методичні рекомендації

Користуючись довідковою літературою, випишіть і запам’ятайте поняття: колективізація, індустріалізація, тоталітаризм, геноцид, політичні репресії.

Заняття доцільно почати з короткого аналізу економічної ситуації в СРСР та в Україні у 1927 - 1928рр. Слід усвідомити, що саме нова економічна політика сприяла економічному розвитку країни. Після цього необхідно перейти до аналізу боротьби у керівництві ВКП(б) з питань перспектив соціалістичного будівництва в СРСР. Як ця боротьба проходила в Україні? Як вплинула на хід боротьби й на становище в країні хлібозаготівельна криза зими 1927 - 1928 року? Назвіть причини і наслідки кризи.

Порівняйте позиції групи Й. Сталіна і групи М. Бухаріна. Дайте їм оцінку.

Після цього доцільно розкрити причини, суть і наслідки «великого перелому» 1929 р. У чому, на ваш погляд, проявився курс Й. Сталіна на згортання непу і перехід до політики форсування соціально-економічного розвитку? Дайте оцінку наслідкам здійснення цього курсу.

Студентам необхідно ознайомитись з ходом індустріалізації в Україні. Простежте, як змінювався перший п’ятирічний план під впливом сталінських настанов про „підхльостування” темпів економічного розвитку. Дайте характеристику ходу індустріалізації в роки першої п’ятирічки, розкрийте її досягнення і труднощі. В чому, на вашу думку, були допущені прорахунки? Покажіть, як змінився в ці роки господарський механізм.

Проаналізуйте підсумки виконання першого п'ятирічного плану. Наскільки виправданим виявився сталінський курс на різке форсування темпів індустріалізації?

Після цього треба дати характеристику основним рисам другої п'ятирічки. Які зміни в системі планування, організації виробництва, стимулювання праці сталися в цей час? Розкажіть про стахановський рух за виконання завдань другої п'ятирічки, назвіть основні промислові об'єкти, побудовані в Україні в роки перших п'ятирічок.

Необхідно підбити підсумки індустріалізації, вказати на її соціально-економічні наслідки.

Студенти мають усвідомити, яке місце в сталінській концепції побудови соціалізму займала колективізація. В чому полягає її принципова відмінність від курсу на кооперування сільського господарства? Покажіть, як змінювались погляди сталінського керівництва на темпи колективізації. Чи можна тут встановити певний зв'язок з політикою „підхльостування” темпів індустріалізації?

Дайте характеристику ходу колективізації в Україні, зверніть увагу на її форми і методи. Які наслідки політики „ліквідації куркульства як класу”?

Зробіть висновки про вплив колективізації на стан розвитку сільського господарства.

З'ясуйте причини та наслідки голодомору 1932 - 1933 рр. Розкажіть про демографічні втрати України в 1930-ті рр.

Підбийте підсумки проведення колективізації в Україні, покажіть її соціально-економічні та політичні наслідки.

Відповідаючи на четверте питання, необхідно дати характеристику основним напрямкам соціально-політичного життя України у 1930-х роках. Проаналізуйте зміни у соціально-класовій структурі та життєвому рівні трудящих, що відбулися протягом цього часу. Дайте характеристику Конституції СРСР 1936р. та Конституції УРСР 1937 р. Наскільки офіційний курс на демократизацію суспільного життя відповідав реальності? Розкажіть про порушення законності й масові репресії в Україні у 1930-ті роки.

Розкрийте основні риси політичного устрою. Зверніть увагу на структуру правлячої партії. Охарактеризуйте її місце в системі державної влади, взаємовідносини з державними органами і громадськими організаціями. Чи можна державний устрій, що склався в Україні у 1930-ті роки назвати тоталітарним?

Рекомендована література

1. Бойко О.Д. Історія України : навч. посіб. / О.Д. Бойко. - 3-тє вид., доповнене. - К.: Академвидав, 2010. - 687 с.
2. Голодомор 1932-1933рр. та голод 1946-1947рр. на Чернігівщині. Очіма свідків. – Ч., 2007. – 92с.
3. Історія України: підручник для вузів / Відп. ред. Ю. Сливка; керівник авт. кол. Зайцев. - Вид. 4-е. Львів: Світ, 2003. - 520с.

4. Історія України: навч. посіб./ ред. В.А. Смолій. – К.: Альтернативи, 2002. – 472с.
5. Кульчицький С.В. Український Голодомор у контексті сталінської «революції згори». // Український історичний журнал. – 2013. - №6. – С. 18-45.
6. Конквест Р. Жнива скорботи: Радянська колективізація і голодомор / Пер. з англ. - К.: Либідь, 1993. - 384с.
7. Нікольський В.М. Репресії за лімітами (1937-1938рр.). // Український історичний журнал. – 2005. - №3. – С. 210-223.
8. Нікольський В.М. Обвинувачення репресованих в Україні періоду «великої чистки» 1937-1938рр. // Український історичний журнал. – 2008. - №2. – С. 54-63.
9. Новітня історія України (1900-2000): підручник/ А.Г. Слюсаренко В.І. Гусев, В.П., Дрожжин та інші. – К.: Вища школа, 2000. – 664с.
10. Україна в ХХ столітті (1900 – 2000): збірник документів і матеріалів навч. пос. / упор.: А.Г. Слюсаренко, В.І. Гусев, В.Ю. Король та ін. – К.: Вища школа, 2000. – 352с.
11. Володимир Сергійчук «Як нас морили голодом» [Електронний ресурс]: Документи. – Електрон. Дані. – К., [Б.р.]. – Режим доступу: <http://www.history.univ.kiev.ua/ukrbooks/perelik.html> - Заголовок з екрана.
12. Забуттю не підлягає: хроніка комуністичної інквізиції. [Електронний ресурс]: Статті, матеріали, фотографії. – Електрон. дані. – Режим доступу: <http://memorial.kiev.ua/expo> - Заголовок з екрана.

Тема № 7 Україна в роки Другої світової війни

План

1. Причини Другої світової війни. Українське питання напередодні та на початку війни.
2. Початок Другої світової війни. Входження західноукраїнських земель до складу СРСР. Політика сталінського уряду на західноукраїнських землях.
3. Напад Німеччини на СРСР. Оборонні бої радянських військ.

Методичні рекомендації

При підготовці відповіді до першого питання студентам необхідно звернути увагу на такі проблеми:

Крах Версальсько-Вашингтонської системи і загострення міжнародних відносин напередодні Другої світової війни. Експансія фашистських держав і політика захоплення агресорів. Проблеми створення системи колективної безпеки в Європі.

Українське питання у міжнародній політиці напередодні та на початку другої світової війни.

Мюнхенська змова і справа Закарпатської України. Окупація Закарпатської України хортистською Угорщиною.

Справа Західної України і геополітичні інтереси Німеччини та Радянського Союзу. Договір про ненапад між Німеччиною і СРСР та секретний протокол до нього. Їх сучасна оцінка.

Готуючи відповідь на друге питання обов'язково розкрийте наступні проблеми:

Початок Другої світової війни. Вступ Червоної Армії на західноукраїнські землі 17 вересня 1939 р. Радянсько-німецький договір про дружбу і кордони. Оформлення нового державно-політичного і територіального статусу Західної України. Включення до складу СРСР Північної Буковини та українських придунайських земель у 1940 р.

Суперечлива політика сталінського режиму на західноукраїнських землях. Створення нових органів влади, шкіл, вузів. Насадження системи тоталітарного контролю за населенням, розстріли і масові депортації населення, припинення діяльності партій, закриття газет і журналів, видавництв, громадських товариств.

Потрібно проаналізувати, як змінилося ставлення західних українців до радянської влади і чому. Чому саме ОУН у 1940 - 1941 рр. стала організатором боротьби проти сталінського тоталітарного режиму на західноукраїнських землях?

Відповідаючи на третє питання, зосередьте свою увагу на таких подіях:

Напад нацистської Німеччини на СРСР. Український напрям у плані „Барбаросса”. Мобілізація економічного, суспільно-політичного і воєнного потенціалу країни на відсіч нацистській агресії.

Оборонні бої радянських військ в Україні. Луцько - Бродівсько - Ровенська танкова битва. Оборона Києва, Одеси. Бої в районі Харкова, на Донбасі і в Криму.

Об'єктивні і суб'єктивні причини поразок Червоної Армії в початковий період війни.

Рекомендована література

1. Бойко О.Д. Історія України: навч. посіб. / О.Д. Бойко. - 3-тє вид., доповнене. - К.: Академвидав, 2010. - 687 с.
2. Історія України: підручник для вузів / Відп. ред. Ю. Сливка; керівник авт. кол. Зайцев. - Вид. 4-е. Львів: Світ, 2003. - 520с.
3. Історія України: навч. посіб./ ред. В.А. Смолій. – К.: Альтернативи, 2002. – 472с.
4. Новітня історія України (1900-2000): підручник/ А.Г. Слюсаренко В.І. Гусев, В.П. Дрожжин та інші. – К: Вища школа, 2000. – 664с.
5. Політична історія України ХХ століття : У 6т. – Т-4: Україна у Другій світовій війні. – К.: Генеза, 2003. – 584с.
6. Україна в ХХ столітті (1900 – 2000): збірник документів і матеріалів навч. пос. / упор.: А.Г. Слюсаренко, В.І. Гусев, В.Ю. Король та ін. – К.: Вища школа, 2000. – 352с.

7. Україна: друга половина ХХ століття: Нариси історії: Навч. посібник. //П.П. Панченко, М.Р. Плющ, Л.А. Шевченко та інш. – К.: Либідь, 1997. – 352с.
8. Україна за радянської доби (1921-1985). [Електронний ресурс]: Документи. – Електрон. дані. – К., [Б.р.]. – Режим доступу: <http://www.history.univ.kiev.ua/ukrbooks/perelik.html> – Заголовок з екрана.